

Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği'nin Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması

İlknur Özalp Türetgen*

Sevim Cesur

İstanbul Üniversitesi

Özet

Kendini ayarlama kuramına göre, bazı insanlar bir durumdaki hangi ifade veya davranışın uygun olduğunu gösteren ipuçlarını kullanarak davranışlarını gözlemleyip kontrol edebilirler. Snyder (1974), bu duyarlılığı kendini ayarlama yeteneği olarak adlandırmış ve bu yeteneği ölçmek üzere bir ölçek geliştirmiştir. Ancak, Lennox ve Wolfe (1984), bu ölçeğin kuramsal yapıya bağlılığı olmadığı ve psikometrik zayıflık sergilediği gerekçesiyle ölçeği yeniden ele alarak daha güçlü hale getirmişlerdir. Bu çalışmanın temel amacı, Lennox ve Wolfe tarafından geliştirilen Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama (G-KA; Revised Self-Monitoring) Ölçeği'nin güvenirlilik ve geçerlik çalışmasının yapılmasıdır. Geçerlik analizleri sonrasında bir madde ölçekten çıkartılmış ve kalan 12 maddeyle yapılan faktör analizinde, maddeler orijinalindeki gibi iki faktöre yüklenmiştir. Yine geçerlik için ölçeğin, nörotiklik ve öz etkinlik yapılarıyla olan ilişkileri incelenmiştir. Ölçek, beklendiği gibi, nörotiklikle ilişkisiz olup, öz etkinlikle pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Ölçeğin, Cronbach alpha katsayısı .80, test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise .74 olarak bulunmuştur. Sonuçlar G-KA Ölçeği'nin psikometrik açıdan güçlü bir ölçek olduğunu ima etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kendini ayarlama, Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği, güvenirlilik, geçerlik

The Reliability and Validity Study of the Revised Self-Monitoring Scale

Abstract

According to the self-monitoring theory, some people can monitor and control their behaviors using the clues which show what expression or behavior is appropriate in a situation. Snyder called this sensitivity as self-monitoring and he constructed a scale to measure it. However, after criticizing Self Monitoring Scale because of its theoretical and psychometric weaknesses, Lennox and Wolfe (1984) developed a more powerful scale in terms of psychometric properties. The main aim of this study is to conduct reliability and validity analyses of Revised Self-monitoring Scale (R-SM) which was developed by Lennox and Wolfe. After validity analyses, one item was discarded from scale and factor analyses were conducted with the 12 left items. Items were loaded in to two factors as in the original scale. Again for validity, the relationship of the scale with neuroticism and self-efficacy was investigated. The scale had no relationship with neuroticism and significant positive relationship with self-efficacy as expected. Reliability studies of Turkish form of R-SM showed that Cronbach alpha coefficient is .80 and test-retest reliability coefficient is .74. Results indicate that R-SM is a strong scale in terms of psychometric properties.

Key Words: Self-monitoring, Revised Self-Monitoring Scale, reliability, validity

*Yazışma Adresi: Araş. Gör. İlknur Özalp Türetgen, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ordu Caddesi, 34459, Laleli, İstanbul.

E-posta: ilknuroz@istanbul.edu.tr

Yazar Notu: Çalışma süresince bizden esirgemediği katkıları ve değerli yorumları için Sayın Ray N. Wolfe'a teşekkür ederiz. Çeviri işlemlerindeki yardımları için Doç. Dr. Pınar Ünsal'a ve Yrd. Doç. Dr. Sevtap Cinan'a teşekkürlerimizi sunarız.

İletişim, kaynak ve alıcı arasında devam eden bir süreçtir. Bu süreci hem kaynak hem de alıcı yönünden etkinleştirecek bireysel farklılıklardan biri, Snyder'ın (1974) öne sürdüğü kendini ayarlama (self-monitoring) kavramıdır. Bu kavramı oluşturan kendini sunma (self-presentation), kendini ifade etme (self-expression) ve bu davranışlarını kontrol etme gibi yetiler, hem sözel hem de sözel olmayan iletişimde önemli bir yere sahiptir.

Kendini ifade ve kontrol edebilme yetisiyle ilgili olarak Snyder (1974) "kendini ayarlama kuramı"nı ortaya atmıştır. Bu kurama göre, bireylerin sosyal ortamlarda nasıl davranacaklarını etkileyebilecek iki temel bilgi kaynağı vardır. Bunlardan ilki, uygun davranışla ilgili olarak ortamsal ve diğer kişilerden elde edilen bilgi, diğeri ise kişinin kendi içsel durumu, tutumları ve eğilimleri hakkındaki bilgidir. Snyder ve Gangestad'in (1982) ifade ettiği şekliyle, bireyler bu iki bilgi türünden hangisini kullandıklarına göre farklılaşırlar. Sosyal davranışlarını düzenlemede nispeten ortamsal olarak yönlendirilen bireyler (kendini ayarlayanlar), sosyal ve kişiler arası ipuçlarına duyarlıdır ve bunlara tepki verirler. Sosyal davranışları ortama has olarak ortaya çıkabilir ve dolayısıyla, tutumlarıyla davranışları arasındaki uyumluluk minimal düzeyde kalabilir. Öte yandan, sosyal davranışları kişisel özellikleriyle yönlendirilen bireyler (kendini ayarla(ya)mayanlar), uygun davranışlara dair ortamsal ve kişiler arası ipuçlarına daha az duyarlı olabilirler. Kendilerini sunuş şekillerinin duruma uygun olup olmadığına dair bir ilgi geliştirmemiş olan bu bireyler, uygun davranışlar için sosyal kıyaslama bilgisine karşı bu kadar hassas değildirler. Onların davranışları daha ziyade duygusal durumlarından kaynak-

lanabilir ve nasıl hissediyorlarsa öyle davranmaya meyillidirler. Örneğin, kendini ayarlayan bir kişi, bir komedi filmini bir arkadaşıyla beraber izlediğinde, yalnız seyrederken güldüğünden daha fazla gülecektir. Kendini ayarla(ya)mayan kişinin gülme davranışı ise, iki durum arasında çok fazla değişmeyecek ve gerçekten ne kadar eğlendiğiyle daha çok ilişkili olacaktır (Snyder, 1974).

Gangestad ve Snyder'a (2000) göre, kendini ayarlayan bireyler, başkalarını etkileyebilecek imajlar ortaya koyma isteği ve yetisi olan sosyal pragmatistler olarak görülebilirler. Ayrıca, bu bireyler yarattıkları görüntülerin sosyal gerçeklik olduğuna da inanmaktadırlar. Öte yandan, kendini ayarla(ya)mayan bireyler, bu tip imajları taşımakla ilgili ne bir isteğe ne de yeteneğe sahiptirler ve kişinin olduğu gibi davranması gerektiğine inanmaktadırlar. Snyder ve Gangestad'in (1982) bir çalışmasında da görüldüğü gibi, kendini ayarlayan bireyler, olunması beklenen karakter hakkında belirli ipuçları sağlayan sosyal ortamlara girmeyi tercih ederlerken, kendini ayarla(ya)mayan bireyler, kendi kişisel eğilimlerini sergileyebilecekleri sosyal ortamlara girmiş ve bu ortamlarda zaman geçirmeyi tercih etmişlerdir.

Yukarıda tanımlanmaya çalışılan kendini ayarlama yapısı, psikoloji literatüründeki en eski tartışmalardan biriyle ilgilidir (Gangestad ve Snyder, 2000): Davranışlar, kendini ayarlayan bireylerin ortamsal ipuçlarına yönelmesinde olduğu gibi, dışarıdan etki eden kuvvetlerin mi; yoksa kendini ayarla(ya)mayan bireylerin kişisel özellikleriyle yönlendirilmesinde olduğu gibi, içeriden etki eden etmenlerin mi bir ürünüdür? Bütün insanlar ve bütün durumlar için geçerli olmak üzere, davranışları ya kişi-

sel özelliklerin ya da ortamın bir sonucu olarak görmek yerine, kendini ayarlama kuramı farklı bir öneri getirmektedir. Kurama göre, kendini ayarlayan bireylerin davranışları içinde buldukları ortamlardan yola çıkılarak; kendini ayarla(ya)mayan bireylerinki ise vasıflarından yola çıkılarak öngörülebilir. Benzer bir şekilde tutumlar, davranışı öngörmede bireyin kendini ayarlama özelliğine göre zayıf veya güçlü bir etken olarak öne çıkabilir. Örneğin, tutumlar kendini ayarlayan bireyler için davranışı tahminde daha az işe yarayabilir, çünkü bu bireyler kendi tutumlarından ziyade ortamsal ipuçlarına göre davranmaya meyillidirler. Öte yandan, kendini ayarla(ya)mayan bireylerin tutumlarını bilmek, davranışlarını tahminde işe yarayabilir, bunun nedeni bu bireylerin kendilik sunumlarını planlarken ortamsal ipuçlarından ziyade kendi içsel durumlarına bakacak olmalarının muhtemel olmasıdır.

Gangestad ve Snyder (1985), davranışın kontrolünde bireyler arasındaki farklılıkların nasıl ortaya çıktığını, kendini kontrol performansının kökeninde nasıl bir gelişimsel, tarihsel veya motivasyonel etken bulunduğunu sorgulamışlardır. Bu soruya verdikleri bazı cevaplar, kalıtsal yatkınlığın da, çevresel etkilerin de önemli olduğunu ima etmektedir. Yazarlara göre, kendini ayarla(ya)mayan bireylerin ifade edici davranışlarını düzenleme konusunda ya yetileri gelişmemiştir ya da motivasyonları yoktur. Öyleyse bu durum nereden kaynaklanmaktadır? Yine, Gangestad ve Snyder'ın ifade ettiği üzere, çocuklukta var olan herhangi bir değişken, başka bazı değişkenlerin de etkisiyle yığışımli olarak, kartopu etkisi diyebileceğimiz şekilde yetişkinlikteki bu ayrılaşmaya yol açmaktadır. Çocuklukta ki bu farklılık, genetik bir eğilimden kaynakla-

nabileceği gibi, çocuk yetiştirme tutumlarına, kardeş ilişkilerine, akran baskılarına veya başka bir çevresel etmene veya bunların birleşimine bir tepki olarak ortaya çıkabilir. Örneğin, ana babadan veya bakım veren kişilerden yeterince ilgi göremeyen çocuk, onların ilgisini çekebilmek için başka insanların yaptıklarına dikkat etmeyle ilgili bir strateji geliştirmiş olabilir. Görüldüğü gibi, kendini ayarlama kavramının kökenine dair verilen cevaplar, henüz varsayımsal olmaktan öteye gitmemektedir.

Kendini ayarlama kavramı, psikoloji literatüründeki başka bazı kavramlarla da ilişkilendirilmiş, benzer veya farklı olduğu noktalar sorgulanmıştır. Örneğin kendini ayarlamanın onay ihtiyacı ile olan ilişkisi üzerinde fazlaca durulmuştur. Ancak Snyder'a (1974) göre, yüksek onaylanma ihtiyacında olan insanlar, onay kazanmak için kendini ifade etmeye yönelik davranışlarında ve kendilik sunumlarında değişiklik yapma konusunda motive olmuş olsalar da, gerekli olan kendini kontrol yetilerine sahip olmayabilirler. Ayrıca, kendini ayarlamanın dışadönüklükle ilişkisi de sorgulanmış, her ne kadar kendini ayarlama ile dışadönüklük arasında benzer noktalar bulunsa da, ondan ayrı bir yapı olduğu da belirtilmiştir (Wolfe, Lennox ve Cutler, 1986).

Kuram ortaya atıldığından beri, kendini ayarlama kavramı ilgi çekmeye devam etmektedir. Gangestad ve Snyder'ın (2000) özetlediği üzere, kendini ifade etmede kontrol, sosyal ipuçlarını algılama yeteneği, tutumlar ve sosyal faaliyetler arasındaki uygunluk, başkalarının beklentileriyle etkilenen eğilimler, tüketici davranışları, başka insanları değerlendirirken fiziksel görünüşe önem verme, sosyal etkileşim, romantik ilişkiler ve arkadaşlıklardaki yö-

nelimler, gruplarda liderlerin ortaya çıkışı, örgütsel davranışlar, sosyalleşme ve gelişimsel süreçler gibi farklı alanlarda kendini ayarlama ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Yine Wysocki, Chemers ve Rhodewalt'in (1987) çalışmasında, kendini ayarlayan bireylerin kişiler arası ortamlarda diğerlerine nazaran daha arkadaşça ve dışadönük olarak değerlendirildikleri, konuşmaları başlatan ve yönlendiren taraf oldukları, grup lideri olarak görüldükleri ve iş yerlerinde daha üst düzeylerde görevler aldıkları görülmüştür. Day, Schleicher, Unckless ve Hiller (2002), örgütlerde 136 örneklem ve toplamda 123.191 katılımcı üzerinde yapılan çeşitli çalışmaların meta-analizinde, kendini ayarlama özelliğinin, liderliğin ortaya çıkışının da dahil olduğu pek çok konuyla ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Yine Gangestad ve Snyder'ın (2000) belirttiğine göre, kendini ayarlayan bireyler kendilerini farklı şekillerde sunabilecekleri işleri tercih ederlerken, kendini ayarla(ya)mayan bireyler kişiliklerini sergileyebilecekleri meslekleri tercih etmektedirler. Kendini ayarlama becerisi olan personel seçim mülakatçıları iş başvurusunda bulunan adayların görüşmelerinin uygunluğuna dikkat ederlerken, kendini ayarla(ya)mayanlar adayların kişiliklerine daha fazla dikkat etmektedirler. Wolfe ve arkadaşları (1986) da, kendini ayarlamanın stresin etkisini yumuşatacak bir etmen olarak görülebileceğini ileri sürmüşlerdir. Zira kendini ayarlayan bireylerin, ortamdaki ipuçlarını değerlendirerek etkili olabilecek davranışı sergileyebilmeleri, dolayısıyla uyum sağlamaları daha muhtemeldir. Nitekim, çalışmalarında da kendini ayarla(ya)mayan bireyler, stresle ilgili daha fazla belirti ifade etmişlerdir.

Snyder'a göre (1974) kendini ayarlama en iyi şekilde, sosyal anlamda uygun olana ilgi, sosyal durumlarda başkalarının ifade edici davranışlarına duyarlı olma ve bu ipuçlarını kendi davranışlarını ayarlama kullanmayla ilgili bireysel farklılıkları ayırt edebilen bir ölçek ile ölçülebilir. Snyder, Kendini Ayarlama (KA) Ölçeği'ndeki maddeleri beş noktadan hareketle geliştirmiştir: a) kendilik sunumunun sosyal uygunluğu (örn. Sosyal toplantılarda, başkalarının hoşlanacakları şeyleri söylemeye veya yapmaya çalışmam.), b) kendini ifade etmenin uygunluğuna dair ipuçları olarak sosyal karşılaştırma bilgisine dikkat etme (örn. Sosyal durumlarda nasıl davranacağımı bilemediğim zaman, ipucu bulmak için başkalarının davranışlarına bakarım.), c) kendilik sunumunu ve ifade etme davranışlarını kontrol ve değiştirme becerisi (örn. Eğer iyi bir amaç içinse birinin gözlerinin içine baka baka yüzüne karşı yalan söyleyebilirim.), d) belirli durumlarda bu becerinin kullanımı (örn. Gerçekten hoşlanmadığım insanlara da dostça davranabilir ve onları dost olduğuma inandırabilirim), e) ifadesel davranış ve kendilik sunumlarının ortamlar arası tutarlı ve geçerli oluşunun derecesi (örn. Farklı durumlarda ve farklı insanlara, farklı bir insanmışım gibi davranabilirim).

Gangestad ve Snyder'a (1985) göre kişilikle ilgili çalışmalarda, sınıf değişkenlerinin olmadığına dair önyargıya kurban gitmemek ve kendini ayarlama özelliğini bir sınıf değişkeni olarak ele almak gerekmektedir; kendini ayarlama özelliğinde farklılaşan bireyler, derece değil tür bakımından farklılaşmaktadırlar. Yani, Gangestad ve Snyder'a göre, bir kişi mutlaka ya kendini ayarlayan ya da ayarla(ya)mayan kategorilerinden birine girer. Bu nedenle,

bu yazarlar ölçek için hazırlanan 41 ifadenin değerlendirilmesi için evet-hayır kategorilerini kullanmışlardır. Üniversite öğrencilerinden oluşan 192 katılımcı üzerindeki uygulama sonrasında yapılan madde analizi ile madde sayısını 25'e düşürmüşlerdir. Ölçeğin Kuder Richardson güvenilirliğini .70, test-tekrar test güvenilirliğini ise .83 olarak bulmuş ve yapılan çalışmalarda ölçeğin geçerliğine dair kanıtlar da sunmuşlardır.

KA Ölçeği, Türkçe'ye Bacanlı (1990) tarafından uyarlanmıştır. Bacanlı'nın öğrenci örneklemi üzerinde yaptığı çalışmada, ölçeğin uyarlanmasının güvenilirliği için iç tutarlılık (KR-20), test-tekrar test, iki yarı güvenilirliğine yönelik analizler yapılmış ve sırasıyla .63, .79 ve .70 güvenilirlik katsayıları elde edilmiştir. Akran değerlendirmeleri, ölçüt gruplar ve ayırıcı geçerlik analizleri kullanıldığında ölçeğin geçerliğine ilişkin kanıtlar elde edilmiştir.

Snyder (1974), yukarıda bahsedilen çalışmalar sonucunda geçerli ve güvenilir bir ölçek yapılandırıldığını ifade etmiştir. Ancak, bu görüşün aksini savunanlar ve KA Ölçeği'ni eleştirenler de bulunmaktadır. Briggs, Cheek ve Buss (1980), KA Ölçeği'nin Snyder'ın (1974) başlangıçta niyet ettiği beş davranış türünü ölçmediğini, yaptıkları faktör analizi sonrasında ölçeğin aslında Dışadönüklük (Extraversion), Diğer Yönelimlilik (Other Directedness) ve Rol Yapma (Acting) adları verilen üç faktörden oluştuğunu göstermişlerdir. Ölçekteki 25 maddenin 20'si bu üç faktöre dahil olmuştur. Ayrıca, bu çalışmada ölçeğin faktörlerinin başka ölçeklerle gösterdiği ilişkilerin birbirinden farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda Briggs ve arkadaşları (1980) aslında hangi alt ölçekten yüksek puan alan kişinin kendini

ayarlayabilen kişi olacağı veya ölçeğin toplam puanı göz önüne alındığında, birbirinden farklı olan faktörlerin anlamının ne olacağı sorularını sormuşlardır. Bu sonuçlar Briggs ve arkadaşlarına (1980) göre, Snyder (1974) tarafından geliştirilen ölçeğin kendini ayarlama yapısıyla arasında bir boşluğun olduğunu ima etmektedir.

Lennox ve Wolfe (1984), kendini ayarlama kuramının öngördüğü şekilde, ortamsal ipuçlarını kullanma ve kendini sunma konusunda bireysel farklılıklar varsa ve bu farklılıklar doğru bir şekilde ölçülebilirse, bu sosyal davranışın anlaşılmasına önemli katkılar sağlayabileceğini ileri sürmüşlerdir. Ancak yazarlar, yapılan çalışmalarda KA Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayılarının .70'in üstüne çıkmadığını, faktörleri arasında tutarsız bir ilişki bulunduğunu ve bütün olarak neyi ölçtüğü konusunda şüpheler olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun üzerine yeni bir ölçek geliştirmek için girişimde bulunmuşlar, kendini ayarlama yapısını Snyder'ın tarif ettiğinden daha dar bir kapsamda yeniden kavramsallaştırmışlardır. Hem psikometrik yetersizlikleri gidermek, hem de kendini ayarlama yapısını yeniden kavramsallaştırmak için yapılan çalışmalar sonunda, iki boyutlu ve 13 maddeli Gözden Gerilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği (G-KA) ortaya çıkmıştır. İç tutarlılık katsayısı ölçeğin "kendilik sunumunu düzenleyebilme becerisi" boyutunu oluşturan yedi madde için .77, "diğerlerinin kendini ifade edici davranışlarına duyarlı olma" boyutundaki altı madde için .70 ve ölçeğin tümü için .75 olarak bulunmuştur. Wolfe ve arkadaşları (1986) tarafından G-KA Ölçeği'nin, benlik saygısı, sosyal kaygı, utangaçlık ve sosyallik yapılarıyla olan ilişkilerine bakılmış ve ölçeğin geçerliğine ilişkin önemli bulgular elde edilmiştir.

Öte yandan Gangestad ve Snyder (1985) da ölçeğe gelen eleştiriler sonrasında yaptıkları çalışmalar sonucu, 25 maddeden oluşan Kendini Ayarlama Ölçeği'ni 18 maddeye indirmişler ve ölçeğin bu yeni halinin daha yüksek bir iç tutarlılığa ve daha net bir faktör yapısına sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Snyder ve Gangestad (1986), kendini ayarlama kavramı için daha yeterli bir ölçek geliştirilebileceğini, Lennox ve Wolfe'un da bunun için girişimde bulduklarını belirtmişlerdir.

Lennox ve Wolfe (1984) tarafından yapılandırılan ve daha yeterli bir ölçek olduğu iddia edilen G-KA Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması, Özalp Türetgen ve Cesur (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin çevirisi için ilk önce İngilizce'ye hakim iki uzman psikolog birbirinden bağımsız olarak maddeleri Türkçe'ye çevirmiş, daha sonra ise yine İngilizce'ye hakim bir uzman psikolog tarafından aradaki uyumsuzluklar giderilerek Türkçe forma son hali verilmiştir. Çeşitli sektörlerde görev yapan ve yaş ortalaması 33.6 olan 140 (75 kadın, 65 erkek) yetişkin üzerindeki uygulamalar sonrasında, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda tüm maddeler iki faktöre orijinalinde kiyle aynı şekilde yüklenmişlerdir. Analiz sonrasında ortaya çıkan boyutlar aslına sadık kalınarak "Kişisel Sunumunu Düzenleyebilme Becerisi" ve "Diğerlerinin Kendini İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık" olarak isimlendirilmiştir.

Alanda yapılan çalışmalarda daha yüksek güvenilirlik katsayısı nedeniyle G-KA Ölçeği'nin kullanıldığı görülmektedir (Anderson ve Tolson, 1989; Dobbins, Long, Dedbrick, ve Clemons, 1990; Ellis ve Cronshaw, 1992; Ru-

bin, Bartels ve Bommer, 2002). Oysa Türkiye'deki araştırmalarda KA Ölçeği'nin Bacanlı (1990) tarafından uyarlanmış olan eski versiyonu kullanılmıştır (Altıntaş, 1991; Koçak, 1998; Lafçı, 1999; Öztemel, 2000; Ündal, 1996; Yazar, 1996). Bu sebepten dolayı son zamanlarda dünyada daha yaygın olarak kullanılan G-KA Ölçeği'nin Türkiye'de de alana kazandırılması gerekli görülmektedir.

Bu çalışmanın amaçlarından biri, yaygın olarak kabul gören Lennox ve Wolfe'un (1984) G-KA Ölçeği'nin Türkçe olan formunun (Özalp Türetgen ve Cesur, 2004) güvenilirliğinin ve geçerliğinin daha büyük bir örneklem üzerinde tekrar sınanmasıdır.

Lennox ve Wolfe (1984), kendini ayarlamanın dışadönüklükten ayrı bir yapı olduğunu ve dolayısıyla dışadönüklüğü ölçmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, ilk önce G-KA Ölçeği EPQ'nun dışadönüklük boyutuyla beraber faktör analizine tabi tutularak, iki yapının birbirinden farklılaşması beklenmiştir. Wolfe ve arkadaşları (1986), kendini ayarlama puanlarının öz etkinlik pozitif ilişki göstermesi gerektiğini, Lennox ve Wolfe (1984) ise nörotiklikle ilişkisiz olmasının beklendiğini ifade etmişlerdir. Bu varsayımlara dayanarak, faktör analizi yapıldıktan sonra, yine ölçeğin geçerliği için öz etkinlik ve nörotiklik yapılarıyla olan ilişkileri incelenmiştir. Son olarak hem iç tutarlılık hem de test-tekrar test yöntemleri ile güvenilirliğine yönelik analizler yapılmıştır.

Bu çalışmanın bir diğer amacı ise dilimize Bacanlı tarafından uyarlanmış olan KA Ölçeği'yle, G-KA'nın psikometrik açıdan karşılaştırılmasıdır. Bu nedenle hem iki ölçeğin güve-

nirlik katsayıları, hem de dışadönüklük yapıyla gösterdiği ilişkiler değerlendirilmiştir.

Yöntem

Örnekleme

Yukarıda bahsedilen çalışmaların örneklemlerinde çoğunlukla üniversite öğrencilerinin ve yetişkinlerin yer alması (örn., Ellis ve Cronshaw, 1992; Lennox ve Wolfe, 1984) nedeniyle, bu çalışmanın örnekleminde de üniversite öğrencileri ve çalışan yetişkinlerden oluşan 239'u kadın, 260'ı erkek toplam 499 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların yaşları 16 ile 63 arasında değişmektedir ve grubun yaş ortalaması 26.2'dir.

İki büyük üniversitedeki psikoloji ve işletme bölümü öğrencilerinden oluşan 290 kişilik öğrenci grubunun yaş ortalaması 19.6 olup, 152'si kadın, 132'si erkektir. Çeşitli sektörlerdeki değişik pozisyonlarda görev yapan yetişkinlerin oluşturduğu 209 kişilik çalışan grubun yaş ortalaması 39.9 dur. Seksen yedisi kadın, 122'si ise erkek olan katılımcıların % 15.2'si lise ve meslek yüksek okul, % 60.8'i üniversite ve % 24'ü de lisansüstü eğitim almıştır.

Veri Toplama Araçları

G-KA Ölçeği. Bu ölçek, Lennox ve Wolfe (1984) tarafından geliştirilen Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği'nin (Revised Self-Monitoring Scale) Türkçe'ye uyarlanmış halidir (Özalp Türetgen ve Cesur, 2004). Ölçek, 13 maddeden oluşmaktadır ve altılı Likert Tipi yanıt kategorisine göre değerlendirilmektedir (bkz. Ek 1). Ölçek puanı, her bir madde puanının toplanmasıyla hesaplanır. Ölçekten elde edilen puanlar yükseldikçe kendini ayar-

lama becerisinin derecesi de yükselmektedir.

KA Ölçeği. Bu ölçek, Snyder'ın (1974) geliştirdiği 25 maddeli ölçeğin Bacanlı (1990) tarafından dilimize uyarlanmış halidir. Araştırmacı tarafından maddelerin bazıları çıkartılarak ve bazıları da yeniden yazılarak oluşturulan 20 maddeli ölçek, evet-hayır şeklinde yanıtlanan ikili cevap kategorisine sahiptir. Ölçekten elde edilen puanlar yükseldikçe kendini ayarlama becerisinin derecesi de yükselmektedir. Ölçeğin bu formu daha önce Altıntaş (1991), Yazar (1996), Ündal (1996), Koçak (1998), Lafçı (1999) ve Öztemel (2000) tarafından da çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır.

EPQ. Eysenck Kişilik Envanteri'nin Nörotiklik ve Dışadönüklük boyutları, G-KA Ölçeği'nin geçerlik çalışmaları için kullanılmıştır. Türkçe'ye çevirisi Topçu (1982) tarafından yapılan ölçeğin Nörotiklik boyutunda 23, Dışadönüklük boyutunda ise 21 madde bulunmaktadır. Bu boyutların test-tekrar test güvenilirlik katsayıları anlamlı olup, sırasıyla .78 ve .90'dır. Katılımcılardan her bir ifadeyi okuduktan sonra evet/hayır şeklindeki ikili yanıt kategorisinden kendilerine uygun olanını işaretlemesi istenilir. Ölçekten elde edilen puanlar yükseldikçe nörotiklik derecesi de artmaktadır.

Öz Etkinlik Ölçeği. Geçerlik için kullanılan ölçeklerden bir diğeri, Sherer ve arkadaşları (1982) tarafından geliştirilmiş ve dilimize Özalp Türetgen ve Cesur (2005) tarafından uyarlanmış olan Öz Etkinlik Ölçeği'dir. Toplam 19 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe formu, beşli Likert Tipi yanıt kategorisine sahiptir. Katılımcılardan her bir ifadeyi okuduktan sonra "hiç katılmıyorum"dan "tamamen katılıyorum"a kadar değişen cevap kategorilerinden

kendilerine en uygun olanı işaretlemeleri istenilir. Maddelerin puanlanmasında “hiç katılmıyorum” 1, “tamamen katılıyorum” ise 5 puan alır; yüksek puanlar yüksek öz etkinlik özelliğine işaret etmektedir. Ölçeğin psikometrik özelliklerinin sınındığı çalışmada (Özalp Türetgen ve Cesur, 2005), iç tutarlılık katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda da ölçek maddelerinin “Zorluklara Atılma-Mücadele”, “İşe Başlama-Tamamlama” ve “Sosyal Etkinlik” adı verilen üç alt boyutta toplandığı görülmüştür. Ayrıca, ölçeğin beklenildiği gibi atılganlık ve iç kontrol odağıyla gösterdiği pozitif ve nörotiklik ile gösterdiği negatif yöndeki anlamlı ilişkiler de ölçeğin geçerli olduğuna dair kanıtlar sunmuştur.

İşlem

Ölçek, öğrenci ve yetişkin olmak üzere iki farklı gruba uygulanmıştır. Bu iki grubun birbirinden farklı özelliklere sahip olmasından dolayı öncelikle her iki grup için ayrı ayrı faktör analizi yapılmıştır. Her iki grup için de faktör yapılarının aynı olduğunun görülmesi üzerine iki örneklemin verileri bir araya getirilmiştir. Ölçekler, öğrencilere dersleri sırasında, yetişkin grubuna ise yüz yüze ve Internet aracılığıyla uygulanmıştır. G-KA Ölçeği'nin yüz yüze ve Internet aracılığıyla elde edilen verileri de ayrı ayrı faktör analizine tabi tutulduğunda, her iki grubun da faktör yapılarının aynı olduğu görülmüştür. Bu bulgu üzerine iki farklı yöntemle elde edilen veriler de birleştirilebilmiştir.

Ölçek, test-tekrar test güvenilirliği için, öğrenci grubundan 91 kişiye bir ay arayla tekrar dağıtılmıştır.

Ölçeğin geçerliğini sınamak üzere kullanılan yöntemlerden biri diğer yapılarla olan ilişkilerini incelemek olmuştur. Bu nedenle katılımcılara G-KA Ölçeği ile birlikte Öz Etkinlik Ölçeği de uygulanmıştır. Bazı katılımcıların formu yanlış doldurmaları nedeniyle bu kişilerin verileri çıkartılmış, dolayısıyla Öz Etkinlik Ölçeği'ne dair veriler 465 kişiden geri dönmüştür. Ölçeğin diğer bazı yapılarla olan ilişkileri ise yetişkin grubu üzerinde sınanmıştır. Ölçeğin dışadönüklük ve nörotiklik ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere EPQ Ölçeği'nin Dışadönüklük ve Nörotiklik boyutları, Bacanlı (1990) tarafından uyarlanan ölçekle psikometrik özelliklerini karşılaştırmak üzere ise KA Ölçeği 84 kişiye (42 kadın, 42 erkek) uygulanmıştır. KA ve EPQ Ölçekleri katılımcılara G-KA Ölçeği'nden en az bir ay sonra uygulanmıştır.

Bulgular

G-KA Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri

G-KA Ölçeği'nin psikometrik özelliklerini sınamak üzere ilk önce madde analizi yapılarak ayırt edici olmayan maddelerin elenmesi hedeflenmiştir. Bir ölçek maddesinin ayırt edici olarak değerlendirilebilmesi için, toplam puanla olan korelasyon katsayısının .20'nin üzerinde olması gerekir (Kline, 1986). Yapılan analizde maddelerin toplam puanla olan korelasyonlarının .33 ile .57 arasında değiştiği, yalnızca 12. maddenin korelasyon değerinin diğerlerinden daha düşük (.25) olduğu görülmüştür. Buna rağmen, maddelerin gösterdikleri korelasyonlar eşik değerin üzerinde olduğu için, tüm maddelerin ayırt edici özelliğe sahip olduğu kabul edilmiştir.

Hem Briggs ve arkadaşları (1980) hem de Lennox ve Wolfe (1984), kendini ayarlamanın dışadönüklükten ayrı bir yapı olduğunu, dolayısıyla da geliştirilen ölçeğin dışadönüklüğü ölçmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, tıpkı Lennox ve Wolfe'un yaptığı gibi G-KA Ölçeği, EPQ Dışadönüklük boyutuyla birlikte faktör analizine tabi tutulmuştur. Ortaya çıkan yapı incelendiğinde G-KA Ölçeği'ndeki tek bir maddenin dışadönüklükle beraber yüklendiği görülmüştür. Bu, "Avantajı-

ma olsa bile iyi tarafımı göstermede güçlük çekerim" şeklinde ifade edilmiş olan 12. maddedir.

Geçerliğe yönelik bir diğer yöntem olarak faktör analizi kullanılmıştır. Örneklemin yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.85) oldukça yüksek ve faktör analizinin geçerliliğini sınavan Bartlett testi sonucunun ise anlamlı (1524.338, $p < .000$) olması nedeniyle faktör analizinin yapı-

Tablo 1

Maddelerin İlk Dönüştürülmemiş Temel Bileşenden Aldıkları Yükler, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Faktör /Madde	Faktör Yüğü	M	S
10	Davranışımı, içinde bulunduğum herhangi bir ortamın gereklerini karşılayacak şekilde ayarlayabildiğimi fark ediyorum.	.68	3.67	.94
13	Ortamın gerektirdiklerini bildikten sonra davranışlarımı buna göre düzenlemek benim için kolaydır.	.68	3.71	1.02
3	Vermek istediğim izlenime bağlı olarak insanların karşısına çıkma biçimini kontrol etme yeteneğim vardır.	.67	3.41	1.13
7	Sergilediğim imajın işe yaramadığını hissettiğimde, bunu kolaylıkla işe yarar başka bir imajla değiştiririm.	.59	2.60	1.32
8	Söylediğim bir şeyin uygunsuz olduğunu, dinleyenin gözlerinden anlayabilirim.	.57	3.98	.85
1	Sosyal durumlarda başka bir şeyin istendiğini hissettiğimde, davranışımı değiştirme yeteneğim vardır.	.55	3.32	1.01
9	Davranışlarımı farklı insanlara ve farklı ortamlara uyacak şekilde değiştirme konusunda sorun yaşamam.	.55	3.23	1.27
6	İnsanlar inandırıcı bir şekilde gülseler bile, bir şakayı kötü bulduklarını anlayabilirim.	.52	3.77	1.03
11	Eğer birisi bana yalan söylüyorsa, bunu o kişinin davranışlarından hemen anlarım.	.51	3.44	.93
5	Diğer insanların duygu ve isteklerini anlama konusunda sezgisel güçlerim vardır.	.51	3.54	.97
2	İnsanların gerçek duygularını gözlerinden doğru olarak okuyabilirim.	.46	3.53	.86
4	Biriyle konuşurken, karşımdakinin yüz ifadesindeki en ufak bir değişikliğe bile duyarlıyım.	.45	3.89	.98
12	Avantajıma olsa bile iyi tarafımı göstermede güçlük çekerim.	.33	2.84	1.37

labileceği görülmüştür. Temel Bileşenler Analizi sonucunda toplam varyansın % 53.52'sini açıklayan ve öz değeri 1'in üzerinde olan üç temel bileşen elde edilmiştir. Dönüştürülmemiş bileşen matrisi incelendiğinde tüm maddelerin, ilk temel bileşenden pozitif şekilde ve .30'un üzerinde yük aldığı görülmüştür. Ölçeğin maddelerinin ilk dönüştürülmemiş temel bileşenden aldıkları yükler, maddelere ilişkin tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma değerleri) Tablo 1'de sunulmuştur. İlk dönüştürülmemiş temel bileşenin özdeğeri büyük olup (3.96), genel bir faktöre işaret etmektedir. Tüm 13 maddenin dönüştürülmemiş ilk bileşenden aldıkları yüklerinin ortalaması .54'tür.

Varimax döndürme işlemi uygulandığında ise yalnızca 12. maddenin ayrı bir faktöre oldukça yüksek bir şekilde yüklendiği (.84) görülmüştür. Yukarıda bahsedildiği gibi, bu madde hem madde analizinde en düşük madde-toplam korelasyonuna sahip olmuş, hem de EPQ'nun Dışadönüklük maddeleriyle beraber yüklenmiştir. Bu maddenin, analiz sonuçlarına göre diğer maddelerden farklılaştığı açıkça görülmektedir. Bu nedenle, bu madde ölçekten çıkartılarak, Temel Bileşenler Analizi ve Varimax rotasyonu tekrar yapılmıştır. Ortaya çıkan iki faktörlü yeni yapının puanlardaki değişimin % 48.3'ünü açıkladığı görülmüştür. Sonuç olarak, tüm maddelerin orijinalindekiyle aynı şekilde iki boyut altında toplandıkları görülmüştür. Bu nedenle, maddelerin içeriklerinden yola çıkarak bu boyutlar araştırmacılar tarafından orijinal isimlerine uygun şekilde isimlendirilmiştir. Varimax döndürmesi sonucu elde edilen faktör yükleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, iki alt boyuttan

oluşan ölçeğin ilk boyutunu 6 madde oluşturmaktadır. Yüklenen maddeler, bireyin kendilik sunumunu ortamın gereklerine göre düzenlemesiyle ilgili olduğu için bu boyuta "Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi" adı verilmiştir. Yine 6 maddenin oluşturduğu ikinci boyut "Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık" olarak adlandırılmıştır. Bu boyuttaki maddeler ise bireyin karşısındakinin davranışlarındaki mesajlara hassas olmasıyla ilgilidir.

Lennox ve Wolfe'un (1984) da aktardığı üzere ölçeğin nörotiklikle ilişkili olmazken, Wolfe ve arkadaşlarının (1986) belirttiği gibi öz etkinlikle de ilişkili olması beklenmektedir. Bu nedenle geçerlik için bir diğer yöntem olarak, ölçeğin nörotiklik ve öz etkinlik ile olan ilişkisi incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini sınamak amacıyla ise öncelikle Cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Bir diğer güvenilirlik yöntemi olarak test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır (n = 91). Toplam ölçeğin ve iki alt boyutunun güvenilirlik ve geçerliklerine yönelik analiz sonuçları ve tanımlayıcı istatistik değerlerine yönelik bulgular Tablo 3'te sunulmaktadır.

Psikometrik özellikleri sonrasında ölçek, cinsiyet ve yaş bakımından da incelenmiştir. Kendini ayarlama puanının cinsiyet açısından fark gösterip göstermediği bağımsız örneklemli t testi ile incelenmiş ve bu özellikte erkeklerin kadınlara göre daha becerili oldukları görülmüştür ($t(497) = .219, p < .05$). Yaş ile kendini ayarlama arasındaki ilişki ise negatif yönde ve anlamlıdır ($r = -.17, p < .00$). Bu nedenle hem yaş farklılığına neden olan öğrenci ve yetişkin gruplarına ait hem de cinsiyete yönelik tanımlayıcı istatistik değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 2*Varimax Döndürmesi Sonucu Elde Edilen Faktör Yükleri*

Faktör /Madde	Faktör Yükü		Ortak Varyans
	1	2	
Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi			
<i>(Öz Değer: 3.81, Varyans: % 25.4)</i>			
13	.79	.10	.64
10	.78	.13	.63
1	.71	.02	.51
3	.65	.27	.49
7	.64	.15	.43
9	.60	.10	.37
Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık			
<i>(Öz Değer: 1.91, Varyans: % 22.9)</i>			
2	.02	.72	.51
11	.11	.68	.47
5	.12	.66	.46
8	.20	.66	.47
4	.08	.63	.40
6	.18	.62	.42

G-KA Ölçeği ile KA Ölçeği'nin Karşılaştırılması

Bu çalışmanın diğer amacına yönelik olarak, G-KA Ölçeği, Bacanlı (1990) tarafından uyarlanan KA Ölçeği ile psikometrik özellik-

leri açısından karşılaştırılmıştır. Bu analizleri gerçekleştirebilmek için her iki form bir ay arıyla 84 kişiye uygulanmıştır. Daha sonra bu veriler üzerinde iki ölçek için de bazı güvenilirlik ve geçerlik analizleri yapılarak elde edilen değerler karşılaştırılmıştır.

Tablo 3

Ölçek Toplam Puanı ve Alt Boyutlarının, Kriter Ölçeklerle Korelasyonları, İç Tutarlılıkları, Test-Tekrar Test Korelasyonları ve Kendi Aralarındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

Alt Boyutlar ve G-KA Toplam Ölçeği	M	S	α	Test-Tekrar Test (r)	Nörotiklik	Öz Etkinlik	1	2
1- Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi	19.9	4.7	.79	.72*	-.09	.30*		
2- Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık	22.2	3.8	.75	.75*	.07	.25*	.35*	
3 G-KA Ölçeği	42	6.9	.80	.76*	.02	.32*	.86*	.77*

* $p < .01$

İlk olarak ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkileri incelenmiş, aralarında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = .65$, $p < .01$). Daha sonra ölçeklerin güvenilirliklerini sınamak amacıyla bu gruptan toplanan veriler üzerinde iç tutarlılık analizleri yapılmıştır. KA Ölçeği'nin KR-20 güvenilirlik katsayısı .68 olarak bulunurken, G-KA Ölçeği'nin Cronbach Alpha katsayısı ise .86'dır.

KA Ölçeği, EPQ Dışadönüklük boyutuyla birlikte faktör analizine tabi tutulduğunda Ölçeğin yedi maddesi dışadönüklükle birlikte yüklenirken, EPQ'dan da pek çok maddenin KA maddeleriyle beraber yüklendiği görülmüştür.

Tablo 4

Cinsiyet ve Örneklem Türüne Göre Ölçek Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Gruplar	M	S
Cinsiyet	41.4	6.6
Kadın	42.7	7.3
Erkek		
Örneklem		
Öğrenci	43.3	6.3
Yetişkin	40.4	7.6

Tartışma

Bu çalışmanın amaçlarından biri, Lennox ve Wolfe (1984) tarafından geliştirilen G-KA Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin sınaması, diğer amacı ise, ölçeğin, Bacanlı (1990) tarafından dilimize uyarlanan KA Ölçeği (Snyder, 1974) ile psikometrik özelliklerinin karşılaştırılmasıdır. Bu amaçlara yönelik olarak öncelikle G-KA Ölçeği'nin yapı geçerliği sınanmış ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Daha sonra ise katılımcıların daha küçük bir bölümüne hem G-KA Ölçeği hem de KA Ölçeği uygulanarak iki formun psikometrik özellikleri karşılaştırılmıştır.

Öncelikle G-KA Ölçeği'nin psikometrik özellikleri incelendiğinde, elde edilen analiz sonuçlarının ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği için önemli kanıtlar sunduğu söylenebilir. Analizlerde öncelikle maddelerin ölçekle gösterdiği ilişki ve bütünlük incelenmiştir. Madde-toplam puan korelasyonları, maddelerinin ölçeğin bütünüyle genel olarak yüksek ilişki içindeyken, yalnızca tek bir maddenin diğerlerine göre daha zayıf bir ilişki sergilediğini göstermiştir.

Hem Briggs ve arkadaşları (1980) hem de Lennox ve Wolfe (1984), Snyder'ın (1974) geliştirdiği ölçeği dışadönüklükten ayrı bir yapıyı ölçmediğinden dolayı eleştirmişlerdir. Nitekim Lennox ve Wolfe (1984), ölçeği dışadönüklük boyutuyla faktör analizine tabi tuttuğunda pek çok maddenin beraber yüklenmesi üzerine ölçeği revize etmişlerdir. G-KA Ölçeği'nin dışadönüklükle göstermiş olduğu ilişki, bu çalışmada da aynı yöntemle incelenmiş ve madde analizinde de ölçeğin bütünüyle daha düşük ilişki gösteren aynı maddenin, dışadönüklük maddeleriyle beraber yüklendiği görülmüştür. Bu nedenle, Türkçe formdaki bu maddenin kendini ayarlamadan ziyade dışadönüklüğü ölçtüğü düşünülmüştür.

Ölçeğin yapısını incelemeye yönelik olarak yapılan faktör analizinde, öncelikle Dönüştürülmemiş Temel Bileşenler matrisi incelenmiştir. Ölçeğin tüm maddelerinin dönüştürülmemiş ilk bileşene pozitif olarak yüksek ağırlıklarla yüklenmesi, ölçeğin genel tek bir yapıyı ölçtüğüne işaret etmektedir. Daha sonra Varimax rotasyonu uygulandığında üç faktörlü bir yapıya ulaşıldığı, ancak tek bir maddenin diğerlerinden ayrılarak üçüncü faktörü oluşturduğu gözlenmiştir. Bu maddenin hem madde analizinde ölçeğin bütünüyle nispeten düşük korelasyon gösteren, hem de faktör analizinde dışadönüklük maddeleriyle beraber yüklenen aynı madde olduğu görülmüştür. Bu, "Avantajıma olsa bile iyi tarafımı göstermede güçlük çekerim" şeklinde ifade edilmiş olan 12. maddedir. G-KA Ölçeği'nin yazarlarıyla yapılan yazışmalarda R. N. Wolfe (kişisel görüşme, 2 Aralık, 2004) tarafından, bu maddenin istenirse ölçekten çıkartılabileceği önermiştir. Söz konusu olan maddenin, başka bir çalışmada da benzeri bir sonuç göstermiş ol-

duğu da bilinmektedir (Feeley ve Wolfe, 1997). Bu nedenle, söz konusu madde ölçekten çıkartılmış ve diğer analizlere kalan 12 madde ile devam edilmiştir.

Varimax rotasyonu kalan 12 maddeyle tekrarlandığında, orijinalindekiyle aynı şekilde iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu faktörler aynı şekilde "Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi" ve "Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık analizi sonuçları, Döndürülmemiş Temel Bileşenler Matrisi ve Varimax rotasyonu sonucu ortaya çıkan faktör yapısı, ölçeğin alt gruplamalara sahip olduğuna ve yukarıda isimlendirilen bu alt boyutların toplam puan elde etmek üzere kullanılabileceğine işaret etmektedir.

Wolfe ve arkadaşları (1986), kendini ayarlama puanlarının kişiler arası yetkinlik, genel öz etkinlik ve sosyal öz-etkinlikle pozitif ilişki gösterdiğini aktarmaktadırlar. Bu da kendini ayarlama yüksek olan bireylerin, sosyal yetenekler anlamında kendilerini daha gelişmiş gördüklerini ima etmektedir. Bu çalışmada da kendini ayarlama ve öz etkinlik yapıları arasında beklenen yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Lennox ve Wolfe (1984), kendini ayarlayabilen bireylerin aynı zamanda etkili sosyal etkileşim becerileri de olduğunu ifade etmektedirler. Oysa nörotiklik, sosyal etkileşimi engelleyici bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda Wolfe ve arkadaşları (1986) da, kendini ayarlayan bireylerin stres verici durumlardan daha az etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da bu bulguları destekleyecek şekilde, kendini ayarlama ve nörotiklik yapıları arasında anlamlı olmamakla beraber negatif yönde bir ilişki çıkmıştır. Ayrıca ölçeğin her iki boyutunun da diğer yapılarla ölçeğin bütü-

nünün olduğu şekilde ilişkiler gösterdiği bulgusuna erişilmiştir. Tüm bu sonuçlar ölçeğin geçerliği açısından önemli olarak değerlendirilebilir. Ölçeğin toplam puanlarının ve alt boyutlarının güvenilirliğine yönelik hem iç tutarlılık hem test-tekrar test yöntemiyle yapılan analizlerde, elde edilen güvenilirlik katsayılarının yüksek oluşu ise ölçeğin güvenilirliği için önemli kanıtlar olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın diğer amacına yönelik olarak, G-KA ve KA Ölçekleri'nin psikometrik özellikleri karşılaştırılmıştır. Öncelikle birbirleriyle anlamlı ve orta düzeyde ilişkili olan ölçeklerin iç tutarlılıkları sınındığında, G-KA Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısının daha yüksek olduğu görülmüştür. Day ve arkadaşlarının (2002) yaptığı meta-analiz çalışmasında da, G-KA Ölçeği'nin ortalama güvenilirliğinin .81, KA Ölçeği'nin ise .71 olduğunun bulunmuş olması bu sonucu desteklemektedir.

Ölçeklerin bir diğer önemli farklılığı ise dışadönüklükle gösterdikleri ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Hem Snyder (1974) hem de Lennox ve Wolfe (1984) kendini ayarlamanın dışadönüklükten ayrı yapılar olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Halbuki yapılan incelemede, KA Ölçeği dışadönüklükle farklılaşan bir yapı sergilememiştir. KA Ölçeği'nin ve EPQ'nun dışadönüklük boyutunun pek çok maddesi faktör analizinde beraber yüklenmişlerdir. KA Ölçeği'nin orijinali için de benzer bir bulguya erişen Lennox ve Wolfe (1984), Snyder'ın (1974) ölçeğini bu nedenle eleştirmiş ve ölçeğin gözden geçirilmiş formunun psikometrik açıdan daha güçlü olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında, G-KA Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin yanı sıra demogra-

fik değişkenlerle olan ilişkisi de incelenmiştir. Önceki bulgulardan farklı olarak, kendini ayarlama puanı yaşla negatif bir ilişki göstermiştir. Bunun nedeni önceki çalışmalardaki örneklem gruplarının yaş dağılımlarının nispeten dar olması olabilir (örn., Dobins ve ark., 1990; Ellis, Adamson, Deszca ve Cawsey, 1988; Ellis ve Cronshaw, 1992; Hall, Workman ve Marchioro, 1998). Çünkü belirtilen çalışmalarda katılımcı olarak yaş dağılımı dar olan üniversite öğrencileri yer almıştır. Bu çalışmada ise katılımcılar sadece öğrencilerden oluşmamakta, yetişkin grubu da içermektedir, dolayısıyla yaş dağılımı oldukça geniştir. Düşük de olsa yaşla kendini ayarlama arasında negatif bir korelasyon elde edilmiş olması, bu ilişkinin olası sebepleri üzerinde yorum yapılabilmesi için daha farklı örneklem gruplarıyla daha detaylı incelemeler yapılmasını gerektirmektedir. Ayrıca, kendini ayarlama cinsiyete göre de farklılık göstermekte, erkeklerin bu konuda daha becerili olduğu görülmektedir. Bu bulgular, ölçeğin psikometrik yeterliliğine dair kanıtlarla ilgili olmamakla beraber, başka araştırmalar için veri sağlayabilir ve dikkate alınmalıdır.

Bu çalışmanın kendi içinde bazı kısıtlılıkları da vardır. Çalışma hayatının getirdiği zamansal sınırlılıklar dolayısıyla, yetişkin grubunun büyük bir kısmına ölçeklerin bazıları verilememiştir. Bu nedenle test-tekrar test güvenilirliği ve geçerlik için yapılan bazı analizler, bu grubun verileri dahil edilerek gerçekleştirilememiştir. Aynı durum öğrenci örnekleminde de karşımıza çıkmış ve bu gruba da, geçerlik analizi için kullanılmış olan ölçeklerin bir kısmı verilememiştir. Sonuç olarak bu çalışma daha kontrollü bir örneklem grubuyla, farklı değişkenler de ilave edilerek tekrarlanabilir.

Bu çalışmada, G-KA Ölçeği'nin Türkiye'de yapılacak araştırmalarda kendini ayarlamayı ölçmek üzere kullanılabilir, iki boyutlu, 12 maddeden oluşan, geçerli ve güvenilir olduğuna dair çeşitli kanıtlar elde edilmiş bir ölçek olduğu görülmüştür. Bu ölçeğin, gelecekte klinik, endüstri ve sosyal psikoloji alanlarındaki uygulamalı araştırmalarda kendini ayarlamayı ölçmek üzere kullanılabilirliğine işaret edebilir. Ancak, sonuçlar bu araştırmayı sınırlı olup, başka çalışmaların da yapılması gerekliliğiyle birlikte, yukarıda elde edilen bulgular gelecekteki araştırmalar için veri olarak kullanılabilir.

Kaynaklar

- Altıntaş, M. (1991). *Kendini ayarlama becerisi ve arkadaşlık ilişkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Anderson, L. R., & Tolson, J. (1989). Group members' self-monitoring as a possible neutralizer of leadership. *Small Group Behavior*, 20 (1), 24-36.
- Bacanlı, H. (1990). *Kendini ayarlama becerisinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Briggs, S. R., Cheek, J. M., & Buss, A. H. (1980). An analysis of the Self-Monitoring Scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (4), 679-686.
- Day, D.V., Schleicher, D. J., Unckless, A. L., & Hiller, N. J. (2002). Self-monitoring personality at work: A meta-analytic investigation of construct validity. *The Journal of Applied Psychology*, 87 (2), 390-401.
- Dobbins, G. H., Long, W. S., Dedbrick, E. J., & Clemons, T.C. (1990). The role of self-monitoring and gender on leader emergence: A laboratory and field study. *Journal of Management*, 16 (3), 609-618.
- Ellis, R. J., Adamson, R.S., Deszca, G., & Cawsey, T. F. (1988). Self-monitoring and leadership emergence. *Small Group Behavior*, 19, 312-324.
- Ellis, R. J., & Cronshaw, S. F. (1992). Self-monitoring and leadership emergence: A test of moderator effects. *Small Group Research*, 23 (1), 113-129.
- Feeley, T., & Wolfe, R. N. (1997). Reappraisal of Allen and Meyer's Organizational Commitment Scale. *Annual Meeting of the Eastern Psychology Association*'da sunulmuş poster, D.C.
- Gangestad, S., & Snyder, M. (1985). To carve nature at its joints: On the existence of discrete classes in personality. *Psychological Review*, 92(3), 317-349.
- Gangestad, S., & Snyder, M. (2000). Self-monitoring: Appraisal and reappraisal. *Psychological Bulletin*, 126 (4), 530-555.
- Hall, R. J., Workman, J. W., & Marchioro, C. A. (1998). Sex, task, and behavioral flexibility effects on leadership perception. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 74 (1), 1-31.
- Kline, P. (1986). *A handbook of test construction: Introduction to psychometric design*. London: Methuen & Co Ltd.
- Koçak, R. (1998). *Yükleme biçimlerinin depresyon ve kendini ayarlamadaki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Lafçı, S. (1999). *Bazı meslekler için kendini ayarlama becerileri arasındaki farklar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Lennox, R. D., & Wolfe, R.N. (1984). Revision of the Self-Monitoring Scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46 (6), 1349-1364.

- Özalp Türetgen, İ., & Cesur, S. (2004). Revize Edilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarılma çalışması. *XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuş poster*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Özalp Türetgen, İ., & Cesur, S. (2005). Öz Etkinlik Ölçeği'nin psikometrik özellikleri. *Öneri Dergisi*, 24 (6), 305-312.
- Öztemel, K. (2000). *Kendini ayarlama becerilerini algılamaları farklı öğretmenlerin rehberlik anlayışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Rubin, R. S., Bartels, L. K., & Bommer, W. H. (2002). Are leaders smarter or do they just seem that way? Exploring perceived intellectual competences and leadership emergence. *Social Behavior and Personality*, 30 (2), 105-118.
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R.W. (1982). The Self-Efficacy Scale: Construction and validation. *Psychological Reports*, 51, 663-671.
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(4), 526-537.
- Snyder, M., & Gangestad, S. (1982). Choosing social situations: Two investigations of the self-monitoring processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43 (1), 123-135.
- Snyder, M., & Gangestad, S. (1986). On the nature of self-monitoring: Matters of assessment, matters of validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (1), 125-139.
- Topçu, S. (1982). *Çocuk ve yetişkinlerde kişilik boyutları ile bu boyutlarda kültürlerarası ayrılıklar*. Yayınlanmamış doçentlik tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ündal, A. (1996). *Kendini ayarlama becerisinin Holland'ın mesleki kişilik tiplerine göre çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Wolfe, R. N., Lennox, R. N., & Cutler, B. L. (1986). Getting along and getting ahead: Empirical support for a theory of protective and acquisitive self-presentation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50 (2), 356-361.
- Wysocki, J., Chemers, M. M., & Rhodewalt, F. (1987). Situational demand and self-reports of stress and illness: The moderating influence of self-monitoring. *Basic and Applied Social Psychology*, 8 (3), 249-258.
- Yazar, O. Z. (1996). *Kendini kabul düzeyi düşük ve yüksek olan üniversite öğrencilerinin denetim odağı algılamaları ile kendini ayarlama becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

EK 1

G-KA ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadeler sizin farklı durumlardaki kişisel tepkilerinizle ilgilidir. Her bir ifadeyi okuyunuz ve sizi ne kadar tanımladığına karar veriniz. Doğru veya yanlış cevap yoktur; muhtemelen bu ifadelerin bazıları size uyacak ve bazıları da uymayacaktır. *Lütfen cevaplarınızda samimi olunuz ve kendinizi olmak istediğiniz gibi değil, olduğunuz gibi tanımlayınız.* Cevaplarınız gizli tutulacaktır.

Lütfen aşağıda belirtilen puanlamaya uygun olarak, ifadelerin yanında yer alan parantezin içine tutum veya duygunuzu en iyi tarif edecek rakamı yazınız.

Kesinlikle, her zaman yanlış	: 0
Genellikle yanlış	: 1
Yanlış sayılır ancak bazı istisnalar var	: 2
Doğru sayılır ancak bazı istisnalar var	: 3
Genellikle doğru	: 4
Kesinlikle, her zaman doğru	: 5

- 1) ( ) Sosyal durumlarda başka bir şeyin istendiğini hissettiğimde, davranışımı değiştirme yeteneğim vardır.
- 2) ( ) İnsanların gerçek duygularını gözlemlerinden doğru olarak okuyabilirim.
- 3) ( ) Vermek istediğim izlenime bağlı olarak insanların karşısına çıkma biçimimi kontrol etme yeteneğim vardır.

4) ( ) Biriyle konuşurken, karşımdakinin yüz ifadesindeki en ufak bir değişikliğe bile duyarlıyım.

5) ( ) Diğer insanların duygu ve isteklerini anlama konusunda sezgisel güçlerim vardır.

6) ( ) İnsanlar inandırıcı bir şekilde gülseler bile, bir şakayı kötü bulduklarını anlayabilirim.

7) ( ) Sergilediğim imajın işe yaramadığını hissettiğimde, bunu kolaylıkla işe yarar başka bir imajla değiştiririm.

8) ( ) Söylediğim bir şeyin uygunsuz olduğunu, dinleyenin gözlemlerinden anlayabilirim.

9) ( ) Davranışlarımı farklı insanlara ve farklı ortamlara uyacak şekilde değiştirme konusunda sorun yaşarım.*

10) ( ) Davranışımı, içinde bulunduğum herhangi bir ortamın gereklerini karşılayacak şekilde ayarlayabildiğimi fark ediyorum.

11) ( ) Eğer birisi bana yalan söylüyorsa, bunu o kişinin davranışlarından hemen anlarım.

12) ( ) Avantajıma olsa bile iyi tarafımı göstermede güçlük çekerim.**

13) ( ) Ortamın gerektirdiklerini bildikten sonra davranışlarımı buna göre düzenlemek benim için kolaydır.

*Tersine madde.

** Analizler sonrasında bu madde ölçekten çıkartılmıştır.

boş

boş